

Ковтун Н. Співвідношення образу бога Велеса з архетипом культурного героя в українській духовній традиції / Ковтун Наталія // Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2010. – № 1-2. – С. 27 – 31.

УДК 213-145

Н.М. Ковтун

кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри філософії
(Житомирський державний університет)

Співвідношення образу бога Велеса з архетипом культурного героя в українській духовній традиції.

На основі аналізу української духовної традиції досліджується співвідношення образу дохристиянського бога Велеса з архетипом культурного героя. Функція творення в діяльності культурного героя розглядається в межах перетворюючої діяльності Велеса (заснування скотарства, покровительства багатству). Одночасно сакральна функція в діяльності культурного героя досліджується через аналіз покровительства Велеса мистецтву, магичній діяльності (волхвуванню), медицині.

На початку ХХІ ст. в умовах постіндустріального суспільства відбуваються незворотні зміни світоглядних орієнтацій сучасної людини, котрі супроводжуються нівелюванням традиційних засад соціокультурних систем. Сутність означеного процесу поглиблюється поступовою зміною підходів до розуміння людини у новітній філософській парадигмі. Відбувається відхід від виключно раціоналістичного до світоглядно-гуманістичного виміру антропологічної проблематики. Це зумовлене, насамперед, збільшенням потреб у споживанні, наростанням темпу життя, швидкою появою інноваційних технологій, поширенням глобальних систем зв'язку. Людина не встигає переосмислити, зрозуміти, сприйняти нове. Відбувається футурошок, жах перед майбутнім, спричинений розривом між минулим і прийдешнім.

На шляху подолання розриву світоглядних засад, нівеляції цінностей, втрати духовних орієнтирів в сучасному українському соціумі важливого значення набуває дослідження позачасових носіїв культури, своєрідних вертикальних інформаційно-енергетичних структур (С. Кримський), які пронизують історичний процес від найдавніших часів до сучасності. Непересічне значення серед них має архетип культурного героя як магістральна метаструктура духовної традиції будь-якої епохи.

Говорячи про ступінь наукової розробки проблеми архетипу культурного героя в українській духовній традиції доцільно зауважити, що якщо дослідження походження, функцій східнослов'янських богів, зокрема Велеса, є досить розробленою проблемою у вітчизняній науковій літературі,

то досліджень власне архетипу культурного героя в українській духовній традиції не так багато. Зокрема вони представлені роботами В. Войтовича, О. Гриценка, В. Давидюка, Н. Жмуд [1]. У працях вказаних авторів образ культурного героя співвідноситься з образом первісного чаклуна-змієборця, "першолюдини", засновника традицій, деміурга. Однак вказані дослідження торкаються лише окремих аспектів функціонування архетипу культурного героя в українській духовній традиції. Натомість проблема співвідношення образу бога Велеса з архетипом культурного героя в українській духовній традиції залишається малодослідженою.

Метою дослідження є філософсько-культурологічний аналіз співвідношення образу дохристиянського бога Велеса з архетипом культурного героя в українській духовній традиції.

Архетип культурного героя як один із магістральних мотивів української духовної традиції простежується в образах дохристиянських богів, християнських святих, билинних та епічних героїв, видатних діячів давньоруської епохи та доби козацтва. Його атрибутика виявляється і в образах діячів нової і новітньої історії України. Однак підґрунтям для реконструкції цілісного образу культурного героя в українській духовній традиції є образи східнослов'янських богів (Сварога, Дажбога, Велеса-Волоса та Перуна), у діяльності яких чітко простежується функціональна атрибутика героя-захисника й героя-упорядника. Означений комплекс атрибутів виходить з трихотомічної соціофункціональної моделі діяльності культурного героя (захисна, креативна і сакральна функція). В межах української духовної традиції захисна функція культурного героя виявляється у діяльності богів-змієборців, богатирів билинного епосу, козацьких і опришківських ватажків історичної доби. Натомість функція творення у діяльності культурного героя визначається через мотиви космогонічного першотворення, впорядкування ландшафтних форм, створення людини, добування першопредметів, дарування цивілізаційних благ. У свою чергу сакральна функція у діяльності культурного в українській духовній традиції простежується у мотивах покровительства магічній діяльності, у подорожах міфічного героя в "інший світ" за першопредметами.

У контексті дослідження архетипу культурного героя в українській духовній традиції важливого значення набуває дослідження функціонального навантаження діяльності одного з найзагадковіших богів східнослов'янського пантеону Велеса (Волоса, Виласа, Волосія, Велесія, Власія, Власа, Уласа). У давньослов'янській традиції Велес був богом мистецтва, краси, щастя й любові, опікуном тварин, покровителем волхвів, ясновидців, віщунів. У системі світобудови бог "...Волос виявляє себе у явищах насичення та розсіювання рухомих енергетичних мас та у процесі їх

перерозподілу. Здійснюючи перерозподіл у такий спосіб, Волос регулює замкнений колообіг системного розмаїття об'єктів світобуття: галактик,

сузір'їв, зір, планет, супутників та астероїдів [2: 84]." Як небесний "пастух", Велес убезпечує космос від катаклізмів. У земному житті бог Велес опікується розсіюванням рослин та розмноженням тварин, регулюючи колообіг води й усі обмінні процеси у доквіллі. Загалом Велес відповідає за розсіювання рухомих енергетичних мас, тим самим він регулює замкнений цикл функціонування космосу: галактик, сузір'їв, зір, планет, супутників і астероїдів. З огляду на це він відповідає за утримання космосу від дезінтеграції й руйнування.

У більшості давньоруських джерел Велес-Волос має епітет "скотий бог", що засвідчує його покровительство над худобою, котра у давніх народів вважалася головним еквівалентом багатства. Етимологічна спорідненість між назвою "велес" і худобою засвідчує назва "віл" ("вол"). Зауважимо, що сузір'я Великої Ведмедиці етимологічно має також "волячі" інтерпретації. З давніх часів у латинян та румунів сім зірок Великої Ведмедиці були *Сімома волами*, котрі ходять по колу й молотять хліб. У Чорногорії зірки стали *Поповими волами*, а в Бессарабії – *Воловим возом*. Для волів на небі потрібен і волопас. Як ми пам'ятаємо, згідно з Гомером Одиссей пильно вдивлявся "у пізній захід Волопаса". За твердження В. Ужченко, небесний Волопас (в українських діалектах Волопас – *Орач з волами*) уважно стежив за сімома волами Великої Ведмедиці [3: 171]. Власне взаємопов'язаність сузір'я "Великої Ведмедиці" з Волосом засвідчує й те, що ведмідь вважався тотемною твариною цього бога. В науковій літературі знаходимо багато свідчень про існування культу ведмеда ще з періоду палеоліту. На основі співставлення легенд давніх греків, римлян, ірокезів (індіанських племен в США і Канаді), нижньоангарських евенків та ін. було висловлено припущення, що виділення на небі сузір'я Великої Ведмедиці відбулося ще 100-35 тисяч років тому. Тож не дивно, що на величезній території від Європи до Америки існував культ ведмеда. Зокрема, у східних слов'ян ведмідь вважався звіром-тотемом бога Волоса.

Поряд із цим, на думку Б. Успенського, зв'язок бога Велеса як "скот'єго бога" з волосом і шерстю відображений у окремих сільськогосподарських обрядах, зокрема у обряді "завивання бороди" Велесу під час обжинок. Із назвою "волос", ймовірно, пов'язувалася і назва сузір'я Плеяд – "Волосині". Назва Плеяд "Волосині" співвідноситься з культом Волоса, образ якого на півночі Росії і в Поволжі поєднується з культом ведмеда, адже яскраве світло Плеяд-Волосинь розглядалося як знак наступного успіху у полюванні на ведмеда [4: 49]. На Україні "назва сузір'я Плеяд звучала як *Волосожар, Волосиня, Волосар, Висожар, Стожар, Стожари*, які осмислювалися як яскраві та жаркі зірки дохристиянського Волоса, покровителя скотарства [3: 162]."

Хоча у казках ім'я "скот'єго" бога Велеса прямо не згадується, є ціла низка мотивів, котрі пов'язують його образ з худобою (конем і коровою). На думку Б. Успенського, у деяких казках, де йдеться про поєдинок героя (богатиря, помічника Івана Царевича) з трьохголовим, шестиголовим і дванадцятиголовим змієм, де царевич постає як охоронець-патрон

худоби [4: 48]. Вказані мотиви знаходять паралелі з протистоянням в давньоіндійській традиції бога-громовика з демоном Валом, що володіє худобою. З огляду на це російській дослідник припускає спорідненість давньоіндійського імені демона Вала у "Ведах" із слов'янським Волосом-Велесом, ім'я якого як "скотьего бога" протиставляється у візантійсько-руських договорах богові Перуну [4: 45]. Оскільки у індоєвропейській міфологічній традиції битва бога-громовика з його супротивником відбувається за володіння худобою, то можна стверджувати, що до тієї ж сфери належить і супротивник Перуна у східних слов'ян. Як припускає Б. Успенський, саме це та зовнішні етимологічні докази приводять до гіпотези, що супротивником громовика спочатку був Велес-Волос" [4: 45], образ якого згодом трансформується у змія. Сліди Велеса як хтонічного чудовиська, за твердженням М. Поповича, можна знайти по всьому слов'янському світі (особливо чітко у чехів, де він ототожнюється зі змієм і дияволом), а паралелі можна знайти у балтійських народів. Проте, Велес як представник "нижнього світу", котрий захищає людей від грізного Перуна, котрий є покровителем худоби і багатства, володарем світу мертвих, покровителем медицини і мистецтв (порівняй "Бояне, Велесов внуче" у "Слові про Ігорів похід") – такий Велес, ймовірно, існував лише східнослов'янському світі [5: 92].

Тотемним предком низки культурних героїв в українській духовній традиції постає ведмідь. У багатьох міфологіях "основні моменти міфів, казок і обрядів "ведмежого" циклу співпадають: "упорядник космосу", ведмідь, зустрічається з жінкою (зазвичай весною). У них народжується син, котрий звільняє себе й матір від влади батька (інколи батько гине). Син стає "упорядником" соціального космосу [цит. за 5: 80]". Релікти означеного культу знаходимо в українській фольклорній традиції. В контексті цього цікавою є українська казка "Син Ведмедиці". У ній йдеться про народження культурного героя-трікстера від шлюбу ведмедиці та сільського священника [6: 160]. Наразі близьким до образу Сина Ведмедиці є герой казки "Ведмідь Іванко", котрий народився від ведмеда та дівчини, яка заблукала в лісі [7: 330]. Одночасно особливої уваги заслуговують факти справжнього віддавання (принесення в жертву) непорочної дівчини за дружину ведмедеві. На думку Б. Успенського, вказаний ритуал відображає прадавній міф про віддавання дівчини Змієві [4: 166]. З цього приводу нагадаємо, що одним з утілень Волоса був Змій як антагоніст громовика.

Зв'язок Велеса, як культурного героя, з укладанням шлюбу засвідчує називання ведмедем і ведмедицею нареченого і нареченої у східнослов'янських весільних обрадах. Наприклад, "ведмедем названо

нареченого у білоруських весільних піснях, так само ведмедицею там названо наречену, коли вона приїжджає у дім нареченого" [4: 163]. Наречений-юнак на весіллі, так само, як під час ініціації, уподібнювався

князю – олюдненому образу божественного предка Велеса, тотемним втіленням якого й був ведмідь. Загалом мотиви одруження казкового героя або дівчини із ведмедем(-цею) знаходимо у найархаїчніших зразках української фольклорної традиції. Пов'язані вони з існуванням таємних чоловічих військових союзів, покровителем яких, ймовірно, був Велес. Представники цих союзів ототожнювали себе з ведмедем (або іншою тотемною твариною), а відповідно шлюб із ним розглядався як шлюб зі звіром. Нерідко представники цих союзів викрадали жінок і оселялися з ними у лісі. Оскільки ліс на рівні міфологічної свідомості розглядався як опозиційний, чужий, сповнений небезпеки світ, діти, народжені в ньому від тотемних тварин, вважалися обдарованими могутністю і сакральною силою.

За твердженням Б. Успенського, вода, попіл і горох є атрибутами Волоса. Більше того, Велес (Волос) утілювався в зооморфному образі ведмедя, який теж співвідносився з горохом. Нагадаємо, західнослов'янський образ "горохового ведмедя", якого зображували людиною, одягненою у горохову соломку або в хутро (звідси, вірогідно, походять вирази "шут гороховий", "чучело гороховое"). Такий ведмідь був провісником родючості і вдалого шлюбу. Отже, горох як символ родючості асоціюється із продовженням роду, благополуччям, багатством, золотом і їх покровителем Велесом. З огляду на це, Велес постає потенційним батьком героїв, котрі народилися внаслідок споживання гороху.

Важливою функцією Велеса є покровительство і охорона домашньої птиці, не дарма у багатьох фольклорних джерелах його називають "курчим богом". Б. Успенський пов'язує "функціональний поділ діяльності Волоса на "скотього" і "курчого" бога з розмежуванням чоловічого і жіночого тваринництва" [4: 152]. Про покровительство домашньому розведенню курей і функції Волоса як "курчого бога" засвідчують й назви сузір'я Волосожара (Плеяд) в українській фольклорній традиції. "Зокрема, *Квочка з курчатами, Квочка, Квокша, Курка, Курочка, Курашка*, що поширені в різноманітних українських діалектах. Назва Квочка з різними відмінами відома також у Румунії, Угорщині, Фінляндії, Швейцарії [3: 162]." Зауважимо, що курка (півень) використовувалися у східних слов'ян і в поховальних, і в весільних обрядах, і в ритуалах, пов'язаних з народженням. Багато в чому це пов'язане якраз з різними функціями Велеса, котрий одночасно співвідносився і зі смертю, і з народженням, від нього залежав і початок хвороби, і процес одужання.

Місцезнаходження курей або куряче сідало іноді було місцем лікування хворих, а яйце й дотепер українські знахарки використовують як універсальний засіб "викачування" різноманітних хвороб. Поряд з цим курка тісно пов'язана з поховальним обрядом, що засвідчує "діалектна назва курки *"жмурка"*. Сам термін *"жмурик"*, *"жмурчок"*, зазвичай, позначав покійника [4: 152]." Поєднання у діяльності бога Велеса діалектично протилежних функцій покровителя процесів відродження, зцілення та смерті, на думку Б. Успенського, можна пояснити тим, що у царстві мертвих, володарем якого і є Велес, немає ні старіння, ні вмирання, воно існує поза

смерті, у ньому ніколи не зникає достаток [4: 66]. Потойбічні володіння Велеса позбавлені елементів розпаду, руйнації, хаотизації, руху до небуття, у цьому світі усе нетлінне і вічне. Там обов'язково є речовини, здатні припинити ентропійні процеси навіть у "верхньому", людському світі. Саме цим можна пояснити подорожі міфічних та казкових культурних героїв у "інший світ" задля здобуття молодильних яблук, "живої" та "мертвої" води, котрі багато в чому нагадують характеристики міфічних першопредметів.

Є всі підстави вважати, що обрядова функція яйця так чи інакше співвідносилась у східних слов'ян із культом Велеса. У окремих повір'ях і магічних ритуалах знаходимо свідчення про тісний зв'язок курячого яйця і змія як міфологічного прототипу й одного з утілень Велеса. З огляду на це нагадаємо про червоний і жовтий колір ритуального яйця, яке присвячувалось Велесу як дарувальнику багатства, золота та інших матеріальних благ. З цього приводу, Б. Успенський зауважує, що в міфоепічній традиції золотий, жовтий, червоний кольори можуть розглядатися як тотожні. Золото, вогонь і багатство дуже тісно переплітаються у міфологічних уявленнях багатьох народів. Звідси походять такі назви вогню як "богач", "богаче" "багаття" [4: 67]. Зв'язок золота з царством Велеса-Змія засвідчує й численні повір'я щодо скарбів, процес пошуку яких набуває релігійно-містичного характеру спілкування з потойбічним світом. Нагадаємо з цього приводу значну кількість образів зміїв-драконів, охоронців скарбів, в індоєвропейській міфоепічній традиції. Зрозумілим у цьому контексті стає образ Вогняного Змія як одного з утілень бога Велеса в українській фольклорній традиції, основною зовнішньою характеристикою якого був золотистий колір.

Функціональна пов'язаність Велеса зі смертю і з золотом пояснює роль грошей у поховальному обряді, звідси можемо простежувати зв'язок Велеса з грошима і торгівлею. Порівняємо "етимологічний зв'язок назв грошей і худоби у давньослов'янській мові: *скоть* "гроші", *скотьница* "казна", а також *товар* "худоба" [4: 64]. Таким чином як культурний герой бог Велес є покровителем багатства, золота, худоби, усіх матеріальних благ. Маємо всі підстави припустити, що Велес як володар "підземного царства" був їх первісним хранителем та дарувальником.

Важливе місце займає образ курки як атрибуту Велеса у весільній обрядовості. Наголосимо, що функції "курячого бога" та покровителя весіль перейшли від Велеса до святих Кузьми та Дем'яна, "курячі іменини" яких вшановувалися 1 листопада. Поряд із святими Кузьмою і Дем'яном функції бога Велеса простежуємо і в образах християнських святих Власія та Миколи. Саме це, за твердженням Б. Успенського, зумовило ототожнення образу святого Миколи й лішого, так само, як і пошанування Миколи в межах ведмежого культу. Нагадаємо, що "волохатий" ліший і ведмідь є земними втіленнями Волоса. Цікаво, що у одній з російських казок ліший

б'ється з нечистими і просить задля перемоги сказати йому: "бог у поміч" – адже молитва начебто допомагає лішому у боротьбі з чортами [4: 85]. Як зауважує М. Попович, "структура міфів, казок і обрядів "ведмежого циклу" була співзвучною з мотивами споконвічно вмираючого і воскресаючого божества природи і з мотивами діяльності культурного героя-першопредка. Це могло б пояснити поєднання у образі Волоса рис "натури" (ведмідь, змії) і "культури" (покровитель грошей, багатства за аналогією з Гермесом)" [5: 94].

Географічне поширення культу Велеса переважно на півночі, у Росії, й розповсюдження культу Перуна здебільшого на території України, відповідає поширенню культу святого Миколи і святого Юрія на відповідних територіях. "Зокрема в Україні, тобто на території колишнього Київського князівства, святий Георгій ставиться вище Миколи, тут вважають навіть, що Микола – "породи московської" і його протиставляють "руському Юрку [4: 32]." Про значне поширення бога Велеса на півночі Києво-Руської держави засвідчує широке пошанування на цих землях християнського святого Власія. Про значно сильніший вплив культу Перуна на українських землях опосередковано засвідчує і реформа 980 року князя Володимира Великого, згідно з якою на чолі пантеону стояв верховний бог-громовик Перун. Ідол Волоса, як відзначає український дослідник М. Котляр, також стояв у Києві, але не на пагорбі біля князівських палат, а в торгово-ремісничому районі – на Подолі, поблизу витоку річки Почайни. Волос шанувався як покровитель скотарства і торгівлі, адже худоба – символ багатства і синонім грошей у ті часи [8: 136].

Згідно з східнослов'янською традицією на початках людської цивілізації Велес як культурний герой був не лише засновником основних видів господарської діяльності, а й покровителем мистецтва. Те, що поета-співця Бояна, вихідця з міста Трубчевська, автор "Слова про Ігорів похід" називає "Велесовим внуком" свідчить, що Велес був покровителем не тільки накопичення матеріальних багатств, а й поезії, пісенно-виконавського мистецтва, магічно-обрядових ритуалів. На думку В. Топорова та В. Іванова, "згадки волхва-жерця у "Сказанні..." поряд з назвою Бояна Велесовим внуком у "Слові..." якраз і є непрямыми доказами на користь зв'язку Волоса/Велеса з традицією шамансько-поетичної синкретичної діяльності [9: 65]." З цього приводу слід нагадати, що у давнину у слов'ян поетичне мистецтво було невід'ємною складовою діяльності жерця – волхвування.

Етимологічний зв'язок імені Велеса зі словом "волхв" доведено у працях Б. Успенського. Російський дослідник наголошує, що в образі Велеса чітко простежується функція покровителя медицини [4: 64-65]. Образ волхва, як і його покровителя Велеса, був тісно пов'язаний з "нижнім світом", світом покійників, адже цілитель для боротьби з хворобою має здійснювати зв'язок зі світом мертвих, звідки приходить недуга. Зв'язок Велеса з "нижнім світом" може бути свідченням належності як до сфери "низу" в опозиції "верх-низ",

так і до сфери "верху" у вертикалі "верх-середина-низ", оскільки жрець-волхв постає своєрідним медіатором котрий пов'язує верхній і нижній світи.

Зв'язок Велеса з волхвуванням можна простежити у давньослов'янській, зокрема українській фольклорній традиції. У слов'янських народів, як зауважує Б. Рибаків, "маскаради продовжувались усі зимові свята, набуваючи особливого запалу у другу їх половину – від першого до шостого січня, у "страшні велесові дні", так звані "вовчі свята" [10: 665]. Хоча християнська церква й накладала суворі заборони на ходіння "волохатих" ряджених на свята, цей звичай був поширений у всіх східнослов'янських народів. Ще задовго до свята хлопці "... готувати саморобні маски, бороди з льону і жартівливі костюми, котрі складалися з найгірших кожухів, вивернутих шерстю назовні... Коли всі одягнулися, то йшли з піснями і криками селом, попереду усіх їхав верхи на "кобилі" горбатий старенький з предовгою бородою (перевдягнутий хлопчик-підліток). За ним циган і солдат вели ведмеда на мотузці, а за ними уже цілий натовп перевдягнутих хлопців і підлітків" [11: 31-32]. З огляду на це, слід зауважити, що відповідні обряди, котрі проводилися у період з першого до шостого січня якраз і засвідчують зв'язок свята з богом Велесом. На це зокрема вказує образ старого з бородою з льняної волосіні та ведмідь як одна з найважливіших тотемічних тварин Велеса. Загалом в українській фольклорній традиції дні перед Різдвом Христовим сьомого січня вважались часом панування нечистої сили, котра чинила збитки людям (у контексті цього нагадаємо твір М. Гоголя "Вечори на хуторі біля Диканьки"). До того ж образ Велеса як покровителя "нечистої сили", бісів, які шкодять і глузують з людей, багато в чому співвідноситься з образом грецького бога штукара-трікстера Гермеса, котрий так само, як і Велес був покровителем торгівлі і мистецтва.

30

В цілому Волос-Велес, "скотій бог", святковими днями якого були "вовчі свята", на думку Б. Рибаків, був дуже архаїчним божеством, образ якого йде, ймовірно, від мисливців палеоліту, які маскувалися у звірячі шкіри і під час полювання, і під час заклинального обряду [10: 734]. Лінгвісти вважають, що саме від волосатості-"волохатості" вождів і жерців походить ім'я бога Велеса і найменування волхвів.

Загалом у діяльності давньослов'янського бога Велеса простежуються основні атрибути перетворюючої діяльності міфічного культурного героя. Велес постає як фундатор одного з основних видів продуктивного господарства – скотарства. Він відповідає за розмноження живих організмів та всі обмінні процеси у природі. З огляду на це Велес та його тотем-втілення ведмідь вважався провісником родючості і вдалого шлюбу. Саме цим пояснюється його покровительство укладанню шлюбів. Поряд з цим опікування худобою як еквівалентом багатства у давніх народів

співвідноситься у діяльності Велеса з функцією покровителя торгівлі, багатства і грошей.

Як бог багатства і золота Велес є володарем потойбічного світу, пов'язаним з хтонічними чудовиськами. Більше того, одним з утілень цього бога стає змій-дракон, господар і охоронець підземних скарбів. У потойбічних володіннях Велеса відсутні ентропійні процеси, усе у цьому світі нетлінне й вічне. Саме там містяться першопредмети – цивілізаційні блага, котрими культурні герої або боги на початках існування людства обдаровували смертних.

Сакральна функція в діяльності культурного героя також тісно пов'язана з володарюванням Велеса у потойбічному світі. Бог-управитель світу мертвих володіє не лише "позитивними" цивілізаційними благами (першопредметами), а й "скринькою Пандори" з різноманітними нещастями, зокрема хворобами. Іншими словами володар потойбічного світу постає і як джерело виникнення хвороб, і як джерело їх подолання. Саме цим пояснюється функція Велеса як покровителя медицини. Виходячи з цього й послідовники Велеса на землі, волхви були тісно пов'язані з "нижнім світом", світом покійників, адже цілитель для боротьби з хворобою має здійснювати зв'язок зі світом мертвих, звідки й прийшла недуга. У такому розумінні жрець-волхв є своєрідним медіатором, котрий пов'язує верхній і нижній світи. Зв'язок Велеса з потойбічним світом і волхвуванням пояснює і його функцію покровителя поезії, пісенно-виконавського мистецтва, котрі у давнину розглядалися як невід'ємна складова магічних ритуалів.

Література:

1. Войтович В. Українська міфологія. – К.: Либідь, 2002. – 664 с.; Гриценко О. "Своя мудрість". Національні міфології та "громадянська релігія" в Україні. – К.: УЦКД, 1998. – 184 с.; Давидюк В. Українська міфологічна легенда. – Львів: Світ, 1992. – 176 с.; Жмуд Н. Формула "культурний – етнічний – національний герой" як один з механізмів створення українського виховного ідеалу // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Вип. 5. Серія: Історія. – Вінниця, 2003. – С. 175 – 177.
2. Ткач М. Володимирові боги: міфологічний зміст та систематизація головних персонажів язичницького культу. – К.: Український Центр духовної культури, 2002. – 192 с.
3. Ужченко В. Народження і життя фразеологізму. – К.: Радянська школа, 1988. – 279 с.
4. Успенский Б. Филологические исследования в области славянских древностей. – М.: Издательство МГУ, 1982. – 245 с.
5. Попович М. Мировоззрение древних славян. – К.: Наукова думка, 1985. – 168 с.
6. Казки Карпат: Українські народні казки / Упоряд., вступ. ст., приміт. та словник І. Хланти. – Ужгород: Карпати, 1989. – 418 с.

7. Геройко-фантастичні казки / Уклад. І. Березовський.— К.: Дніпро, 1984.— 366 с.
8. Котляр Н. Древняя Русь и Киев в летописных преданиях и легендах. — К.: Наукова думка, 1986. — 158 с.
9. Иванов В., Топоров В. Исследования в области славянских древностей. Лексические и фразеологические вопросы реконструкции текстов. — М.: Наука, 1974. — 341 с.
10. Рыбаков Б. Язычество Древней Руси. — М.: Наука, 1987. — 782 с.
11. Максимов С. Крестная сила. Нечистая сила. Неведомая сила: Трилогия. — Кемерово: Кемеровское книжное издательство, 1991. — 351 с.

Ковтун Н. Соотношение образа бога Велеса с архетипом культурного героя в украинской духовной традиции. На базе анализа украинской духовной традиции исследуется соотношение образа дохристианского бога Велеса с архетипом культурного героя. Функция творения в деятельности культурного героя рассматривается в контексте креативной деятельности Велеса (дарования скотоводства, покровительства богатству). Одновременно сакральная функция в деятельности культурного героя исследуется в контексте анализа покровительства Велеса искусству, магической деятельности (волхвованию), медицине.

Kovtun N. Correlation of God Veles Image with the Cultural Hero Archetype in Ukrainian Spiritual Tradition. On the basis of Ukrainian spiritual tradition analysis correlation of pre-christian god Veles with the cultural hero archetype is analyzed. Creative function in the cultural hero activity is examined within transformative activity of Veles (cattle breeding settlement, wealth protection). Simultaneously sacred function in the cultural hero activity is examined by means of analysis of Veles' protection of arts, magic activity (volhv's activity), medicine.